

Nr 22.

Av herrar **Anderson** i Råstock och **Lövgren** i Nyborg, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning rörande beredande av tillfälle för parter i rättegångar och deras biträden att sitta öfvervara förhandlingarna.

Uti en år 1917 inom andra kammaren väckt motion nr 1 hemställde herr Lindhagen, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, på sätt kunde befinnas erforderligt, föranstalta därom, att vid rättegångsförhandlingar för brott häktade och även andra enskilda parter jämte deras biträden, såsom i andra länder vore brukligt, bereddets rätt och tillfälle att, då de ej själva vore i förhör, sitta öfvervara förhandlingarna. Till motivering av nämnda yrkande anförde motionären:

»Man brukar tala om, att någon »sitter på de anklagades bänk». Detta är för svenska förhållanden endast en liknelse, som ej har någon motsvarighet i verkligheten. I svenska domstolar finnes nämligen ej någon bänk för de anklagade. Enligt sed och rättsuppfattning skall den anklagade stå. Hans egen förödmjukande belägenhet och domstolens värdighet kräver det. Är en tilltalad så sjuk eller medtagen, att han påtagligen icke kan hålla sig på benen, tillåter domstolen givetvis ett undantag för varje särskilt fall. Men eljest anses det strida mot vad som passar sig.

Vid närmare eftertanke måste väl dock kunna medgivas, att en anklagad, som ju dock har rätt att försvara sig, också bör hava ett alldeles särskilt anspråk på att kunna föra sitt försvar så gott han kan med bibehållna själs- och kroppskrafter. Att ständigt behöva stå, även under det andra parter eller vittnen höras, måste kunna bliva mycket ansträngande och nedsätta hans krafter, vilka redan av den deprimerade situation, i vilken han befinner sig, måste kunna fresta hårt. Jag har hört talas om tilltalade, som fått stå ända till nio timmar i sträck inför domstolen utan någon vila.

Vad nu sagts om för brott åtalade gäller även andra parter i viss mån. För dem äro förhandlingarna icke fullt så påfrestande. Men i alla fall kan det vara ansträngande nog att behöva stå en längre tid, utan rätt att sätta sig under den tid domstolen sysselsätter sig med andra personer. Det har för mig en gång

berättats, att en advokat under handläggning av ett mål vid en framstående rådhusrätt i södra Sverige, tillät sig, tröttad av en lång förhandling, taga plats på en i närheten stående stol, medan rätten förhörde andra. För detta beteende lär han ha fått en uppsträckning av rätten. Den ifrågavarande stolen uppgives därefter till yttermera visso hava blivit borttagen för att förekomma ett återuppreparande av slik skandal.

Undantag äger rum för allmän åklagare, som i allmänhet bestås både stol och bord. Det lär också, åtminstone på ett och annat håll, anskaffas en stol för sådant biträde för häktad, som erhållit offentligt förordnande, en skyldig honnör tydligen från ämbetsmän mot ämbetsmän. Det lär ock någon enstaka gång inträffat, att även en enskild advokat utan anmärkning tagit plats på denna andra för den officiella kollegan avsedda sittplats.

Nu är det klart, att domstolen har rättighet att ordna saken hur den vill. Detta gör att väl i regel mycket ålderstigna eller sjuka, som särskilt begära få sitta, också i allmänhet tillåtas det. Mången domare erbjuder kanske också detta av egen drift, när han tycker anledning därtill påfallande föreligger. En för brott häktad person torde dock ha minsta utsikter till en sådan frivillig hänsynsfullhet. Han är tills vidare enligt gammalt föreställningssätt en förtappad varelse och det går alldeles icke an att bemöta honom såsom en medmänniska. Skulle en domare utöver vad nu är sagt erbjuda parter och i all synnerhet häktade att intaga sittplatser vid rätten, skulle sådant »fjäsk» åtminstone av kolleger lätt betraktas såsom ett föga tilltalande utslag av demagogi.

Sverige lär vara så goft som det enda av de s. k. civiliserade länderna, där ett dylikt bruk fortlever. Över allt inrättas domstolslokaler med sittplatser för parter, ohäktade såväl som häktade, jämte deras biträden. De hava rättighet att begagna dessa sittplatser under hela förhandlingarna utom då de själva skola yttra sig, då de vanligen pläga intaga stående ställning. Att i vårt land man ännu icke kommit därhän, är icke domarnas skuld. Deras uppfattningar bero på gammal sedvänja, som ett trögt styrelsesätt och svensk oföretagsamhet icke kommit sig för att avskaffa.

Att borttaga denna sedvänja och i denna detalj införliva oss med de civiliserade nationernas antal behöver icke anses såsom en sådan obetydlig fråga, som det ej lönar mödan att ägna någon uppmärksamhet. Det är för det första ett stycke kulturfråga i allmänhet. Det skulle vidare vara ägnat att utgöra ett bidrag till att bibringa det svenska domarväsendet och varför icke även åklagarmakten milda seder, av vilka de mångenstädes äro i behov. Slutligen är det en ingalunda oviktig realitet för alla de parter, som sammankomma inför domstolarne i vårt land.

Det är möjligt, att den ifrågavarande sedvänjan blivit så inrotad att det ej går att avskaffa den annat än genom en lag, som påbjuder rätt för parter vid domstolarna att sitta. Därigenom skulle också brytas eventuell tredska från byggnadsskyldige att anskaffa sittplatser i befintliga domstolslokaler eller inreda nya domstolslokaler med iakttagande av det nu framhållna önskemålet.

Emellertid bör man kanske våga förutsätta, att det sunda omdömet skall vara mottagligt för skäl och ej behöva väckas av en lagstiftning. Under sådana förhållanden skulle det vara tillräckligt att från regeringens sida vederbörande genom ett cirkulär uppmanades att bringa rättelse både i sedvänjan och arrangementerna.»

Andra kammarens femte tillfälliga utskott yttrade i avgivet utlåtande nr 4 bland annat:

»Enligt vid domstolarna i vårt land gällande praxis skola enskilda parter och deras biträden stående övervara behandlingen av sina mål. Det är uppenbart, att sådant måste verka tröttande och därigenom olägligt för dem i sådana fall, då förhandlingen tager en längre tid i anspråk. Utskottet anser därför, att praxis bör omläggas i den riktning, som redan nu vid många domstolar gör sig gällande i särskilda fall, nämligen att i domsalen sittplatser anordnas för parterna och deras biträden. Och dessa borde även vara berättigade att taga sittplatserna i bruk, när de icke själva förhöras eller utföra sin talan. Utskottet kan icke finna, att några olägenheter skulle följa med en sådan ändrad praxis beträffande det rent yttre förloppet av domstolsförhandlingarna.»

Sedan andra kammaren bifallit sitt utskotts hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan, yttrade första kammarens första tillfälliga utskott i avgivet utlåtande nr 5 bland annat:

»Motionärens förevarande yrkande avser icke att åvägbringa någon mera betydande avvikelse från hittills gällande praxis. Några svårigheter eller olägenheter torde näppeligen heller yppa sig vid förverkligandet av motionärens önskemål. För ändamålet torde vara tillräckligt, att Kungl. Maj:t genom cirkulärskrivelse eller på annat liknande sätt föranstaltade därom, att vid rättegångsförhandlingar enskilda parter jämte deras biträden bereddes rätt och tillfälle att, då de ej själva äro i förhör eller utföra sin talan, sittande övervara förhandlingarna. Givetvis bör dock vederbörande domare medgivas rätt att av disciplinära eller andra liknande skäl i enskilda fall göra undantag från en dylik regel.»

I skrivelse nr 43 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes, på sätt kunde befinnas erforderligt, föranstalta därom att vid rättegångsförhandlingar enskilda parter jämte deras biträden bereddes rätt och tillfälle att, då de ej själva vore i förhör eller utförde sin talan, sittande övervara förhandlingarna.

Genom cirkulär den 18 januari 1918 till de allmänna underrätterna samt poliskamrarna och polisdomstolarna, Svensk författningssamling nr 51, har Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens framställning och efter hovrätternas hörande anbefallt ordförandena i de allmänna underrätterna och i poliskamrarna ävensom polisdomare att tillse, att vid rättegångsförhandlingar parter och deras biträden bereddes tillfälle att, då de ej äro i förhör eller utföra talan, sittande övervara förhandlingarna.

De förhoppningar herr Lindhagen i sin motion uttalade därom, att frågan skulle kunna lösas utan att domstolarna genom lag tvingades till att bereda parterna tillfälle att sitta, synas icke överallt hava gått i uppfyllelse. Särskilt har man lagt märke till att vid den rådhusrätt, vars främste man herr Lindhagen själv är, åtminstone på vissa avdelningar, de

häktade regelmässigt få stående övervara hela rannsakingen. Enligt riksdagens och Kungl. Maj:ts mening torde avsikten icke hava varit, att de häktade själva skulle göra framställning om att få sitta, utan tvärtom att domstolen skulle sörja för att de verkligen finge sitta. Då de häktade veta, med vilken ovilja vissa domstolsordförande följa det kungl. cirkulärets föreskrift, underkasta de sig ofta hellre tortyren att stå i flera timmar under spänt följande av vittnesförhören än att göra bruk av sin rätt att sitta. Ett litet prov på hur det kan gå till lämnas av en morgontidning här i Stockholm för lördagen den 8 januari 1921, som i ett referat av en vid Stockholms rådhusrätt hållen rannsaking med tvenne häktade, Gustav Verner Sjöstrand och Gösta Birger Adolfsson, bl. a. innehåller följande:

Adolfsson hade under tiden tagit plats på de anklagades bänk och blev tillfrågad av domaren om han var sjuk, eftersom han inte kunde stå. Då Adolfsson förklarade att han hade ont i magen, replikerade rådman N. N., att Adolfsson, som i häktet hade så rikliga tillfällen att få sitta, »bara mätte bra av att få sträcka på benen.»

Då det kungl. cirkuläret alltså visat sig ineffektivt, åtminstone vad angår landets främsta underrätt, få vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av lagförslag om skyldighet för ordförandena i de allmänna underrätterna och i polis-kamrarna ävensom polisdomare att tillse, att vid rättegångsförhandlingar parter och deras biträden beredes tillfälle att, då de ej äro i förhör eller utföra talan, sittande övervara förhandlingarna.

Stockholm den 18 januari 1921.

Anders Anderson

i Råstock.

O. W. Lövgren

i Nyborg.